

Euroopan alueiden komitean lausunto aiheesta ”EU:n vastaus väestönkehityksen haasteeseen”

(2017/C 017/08)

Esittelijä: Juan Vicente HERRERA CAMPO (ES, EPP), Kastilia ja Leónin aluehallituksen puheenjohtaja**POLIITTISET SUOSITUKSET**

EUROOPAN ALUEIDEN KOMITEA

EU:n kohtaamat väestönkehityksen haasteet

1. toteaa, että väestörakenteen muutos on yksi tärkeimmistä Euroopan unionin haasteista. Siihen vaikuttavia tekijöitä ovat väestön ikääntyminen, nuorten määrän vähentyminen ja väestön pienempi syntyvyys. Näiden syiden seurauksena väestönkasvu riippuu suuressa määrin muuttoliikkeistä, jotka vaihtelevat merkittävästi EU:n eri alueilla. Epätasapaino synnyttää alueille, jotka menettävät väestöä, ja suurille kaupunkialueille, jotka vastaanottavat muuttajia, erilaisia haasteita.
2. katsoo kuitenkin, että muuttoliikkeen tuoma lisäys on vain lyhytaikainen ratkaisu, joka ei riitä ratkaisemaan syntyvyyden pienenemisen ongelmaa. Muuttoliikkeet tuovat EU:n alueelle lähitulevaisuudessa uutta työvoimaa mutta kasvattavat myös aikuisikäisen väestön osuutta eivätkä ratkaise syntyvyyden pienenemisen ja väestön yleisen ikääntymisen aiheuttamaa ongelmaa.
3. huomauttaa, että EU:n väestö on kasvanut vuodesta 2000 alkaen hyvin vaatimattomasti edeltäviin 50 vuoteen verrattuna: noin 0,5 prosenttia vuodessa. Vuonna 2014 väestön määrä kutistui 12 jäsenvaltioissa ja kasvoi 16 jäsenvaltiossa. Itä- ja Länsi-Euroopan välillä on merkittäviä eroja, ja niitä esiintyy pienemmissä määrin myös Pohjois- ja Etelä-Euroopan välillä. Jopa jäsenvaltioiden sisällä on usein alueellisia eroja. Havaittavissa on erityisesti yleinen malli, jossa väestönkasvu on suurimmassa osassa EU:n jäsenvaltioita voimakkaampaa kaupunkialueilla kuin maaseudulla. Syrjäiset maaseutualueet kärsivät väestönkehitykseen liittyvistä haasteista koko mantereella. Viimeaikainen talouskriisi on kärjistänyt näitä suuntauksia niin EU:n tasolla kuin jäsenvaltioissakin ja lisännyt väestökadon aiheuttamia haasteita myös aluetasolla.
4. korostaa, että vuoden 2015 ikääntymisraportin vuoteen 2060 ulottuvat ennusteet on otettava huomioon. Hedelmällisyyteen, elinajanodotteeseen ja muuttoliikkeisiin liittyvien kehitysten perusteella on nähtävissä suuria muutoksia EU:n väestön ikärakenteessa. Työelämässä olevien ja huollettavien henkilöiden välinen suhde muuttuu nykyisestä 4:1:stä arviolta 2:1:een. EU:n väestö on vuonna 2060 vanhempaa, mutta se on myös jakautunut hyvin epätasaisesti. Ennusteiden mukaan jäsenvaltioiden välille ja niiden sisälle syntyy suuria eroja: noin puolessa jäsenvaltioita väestön määrä vähenee, kun taas toisessa puolessa se lisääntyy.
5. kiinnittää huomiota väestörakenteen muutoksen valtaviin taloudellisiin, sosiaalisiin, julkistaloudellisiin ja ekologiisiin vaikutuksiin valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Muutos vaikuttaa eläke- ja terveydenhuoltojärjestelmien kestävytyyn. Se määrittelee hyvinvointivaltion kehityssuunnan pääasiassa terveydenhuoltojärjestelmiin ja vanhusten ja huollettavien sosiaalisiin hoitopalveluihin kohdistuvan paineen kautta. Se vaikuttaa EU:n eri alueiden kehittymiseen ja perinteisten ekosysteemien ja infrastruktuurin säilymiseen. Komitea muistuttaa myös väestökadon riskistä tietyillä EU:n alueilla. Esimerkiksi syrjäisillä alueilla on maantieteellisiä ja väestörakenteellisia erityishaasteita liikkuvuutta rajoittavien tekijöiden johdosta. Vaikka tietyt vyöhykkeet ja alueet kohtaisivat erityispiirteistään riippuen nämä muutokset vasta myöhemmin tai pienemmässä mittakaavassa, on väistämätöntä, että niiden seuraukset tuntuvat koko EU:ssa.
6. korostaa mahdollisuutta kiinnittää näihin tekijöihin huomiota maailmanlaajuisen väestönkehityksen puitteissa. Komitea suhtautuu siksi erittäin myönteisesti OECD:n tekemään työhön väestöön liittyvien vertailukelpoisten tietojen keräämisessä paikallis- ja aluetasolla, sillä ne auttavat ymmärtämään väestönkehitykseen liittyviä haasteita myös EU:n ulottuvuutta laajemmassa yhteydessä. Päteviä välineitä väestönkehityksen haasteiden ymmärtämiseksi ja väestörakenteen muutoksia koskevien tietojen keräämiseksi voisivat olla esimerkiksi EU:n tason demografiset kartat, joilla tarkoitetaan tiedonrikastukseen ja demografisten indikaattorien kartoittamiseen paikkatietojärjestelmän avulla käytettäviä digitaalisia välineitä.

Alueiden ja kuntien vastaus väestönkehityksen haasteisiin

7. panee merkille EU:n alueiden ja kaupunkien monenlaiset eri tavat reagoida väestönkehityksen haasteisiin:
- tuotantotoimintaa ja työllisyyttä edistävät toimenpiteet, jotka ovat välttämättömiä sekä väestönkasvun että väestökadon ratkaisemiseksi
 - syntyvyyttä mahdollisesti lisäävät perheitä tukevat politiikat sekä perhe- ja työelämän yhteensovittamista helpottavat toimenpiteet
 - toimintapolitiikat, joiden tavoitteena on säilyttää syrjäisten maaseutualueiden oppilaitokset
 - toimenpiteet, joilla edistetään nuorten itsenäistymistä ja alueella pysymistä mukauttamalla osaamista työmarkkinoiden tarpeisiin
 - sellaisten aloitteiden käynnistäminen, jotka liittyvät maastamuuttajien paluuseen ja aivovuodon estämiseen
 - naisten ja miesten yhtäläisten mahdollisuuksien takaaminen ja maahanmuuttajien kotoutumisen parantaminen
 - terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelujen sopeuttaminen väestön ikääntymiseen painottamalla esimerkiksi itsenäisen elämän tukemista, ennaltaehkäisyä parantamista ja toimien koordinoitua tilanteessa, jossa resursseja on supistettu ja kysyntä kasvaa
 - kaupunkien mukauttaminen niiden muuttamiseksi nykyistä viihtyisämmiksi paikoiksi erityisesti ikääntyneille ja huollettavina oleville
 - liikennepolitiikan mukauttaminen ja muut erityistoimenpiteet liikkuvuuden takaamiseksi ja yhteyksien parantamiseksi kaikilla alueilla ja niiden välillä soveltamalla innovatiivisia lähestymistapoja, jollainen on esimerkiksi ”kysyntäohjauksinen liikenne”.
8. kannustaa eurooppalaisia kaupunkeja ja alueita jatkamaan näiden ongelmien ratkaisemista ja myös hyödyntämään väestörakenteen muutokseen liittyviä mahdollisuuksia, joita esimerkiksi senioritalous tarjoaa ikääntyneille tarkoitettuja innovatiivisia tuotteita ja palveluja kehittäville ja tarjoaville yrityksille ja yhteisöille, sillä näitä mahdollisuuksia hyödynnetään etenkin alueilla, joihin väestörakenteen muutokset vaikuttavat eniten. Haasteet ovat myös tilaisuus lisätä investointeja inhimilliseen pääomaan, hyödyntää paremmin paikallisia resursseja, rakentaa tehokkaampia ja vaikuttavampia julkisia palveluja ja luoda uusia menetelmiä, joiden avulla voidaan parantaa kaikkien kansalaisten elämänlaatua. Tavoitteena on parantaa elämänlaadun lisäksi myös hyvinvointia, jolla tarkoitetaan kolmiulotteista fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tilaa. Väestörakenteen muutokseen liittyvät mahdollisuudet ovat myös ikääntyneille tarkoitettuihin palveluihin (esimerkiksi fyysiset ja digitaaliset palvelut, terveelliset elintavat) liittyviä työllistymismahdollisuuksia.
9. korostaa sen merkitystä, että väestöä menettävillä alueilla tarvittavat palvelurakenteiden sopeutukset kyetään tekemään alueen jäljelle jäävän, usein ikääntyneen väestön perusoikeuksien mukainen palveluiden saatavuus turvaten. Tämä edellyttää, että vertikaalisella eri tasojen yhteistyöllä ja aloitteilla kehitetään palvelutarjonnan muotoja ja näin turvataan alue- ja paikallistason resurssit väestörakenteen muutokseen sopeutumiseen.
10. sitoutuu tukemaan jatkossakin eurooppalaista Covenant for Demographic Change -aloitetta, jota myös ikääntyneiden AGE Platform Europe -foorumi ja WHO-Europe tukevat läheisessä yhteistyössä AFE-Innovnet-verkoston välityksellä. Kyseessä on alueellisten ja paikallisten toimijoiden foorumi, jonka avulla edistetään ikääntyneille mukautettujen ympäristöjen luomista esimerkiksi terveydenhuollon, sosiaalipalvelujen, asumisen, tieto- ja viestintäteknologian ja kaupunkikehityksen sekä liikkuvuuden alalla.
11. korostaa eurooppalaisten kuntien ja alueiden merkitystä, koska niillä on keskeinen asema väestönkehityksen haasteisiin liittyvien unionin politiikkojen täytäntöönpanossa sekä etenkin monimuotoisuutta tukevien ja kulttuurien välisiä yhteyksiä edistävien aloitteiden toteuttamisessa. Lisäksi on tarpeen työskennellä sellaisten alueellisten ja paikallisten strategioiden laatimiseksi, joiden avulla voidaan tukea tutkimuskeskusten, yritysten sekä keskus- ja paikallishallinnon välisten yhteyksien luomista sekä edistää esimerkiksi yrityshautomoiden toimintaa ja maaseutumatkailua työpaikkojen luomiseksi, jotta lisätään houkuttavuutta työikäisen väestön parissa.

12. korostaa horisontaalisen yhteistyön merkitystä väestörakenteen muutoksen yhteydessä. Alueellisen yhteistyön ohjelmat on toisinaan suunnattu tämän tavoitteen mukaisesti etenkin, jotta voitaisiin käsitellä väestön ikääntymistä, maaseudun väestökatoa tai – paljon pienemmissä määrin – syntyvyyteen liittyviä näkökohtia väestörakenteen muutoksen valossa. AK pitää alaan liittyviä keskustelu- ja hyvien käytäntöjen vaihtofoorumeja tervetulleina. Esimerkkinä mainittakoon väestömuutosalueiden eurooppalainen verkosto (Demographic Change Regions Network, DCRN), joka on tarjonnut soveltuvan ympäristön yhteisten aloitteiden ja vastausten kehittämiseksi.

13. katsoo, että Euroopassa vaikuttava väestörakenteen muutos on niin suuri, että siihen vastaaminen edellyttää myös tehokkaita vertikaalisen yhteistyön aloitteita, joilla vahvistetaan alue- ja paikallistason toimia kansallisella ja ylikansallisella tasolla suunniteltujen toimenpiteiden avulla.

EU:n nykyinen vastaus väestönkehityksen haasteisiin

14. katsoo, että EU:n nykyinen vastaus väestönkehityksen haasteisiin on vaillinainen ja kehittymätön. Vaillinainen sen vuoksi, että siinä keskitytään lähes yksinomaan ikääntymiseen kiinnittämättä riittävästi huomiota muihin tekijöihin, kuten alhaiseen syntyvyyteen tai sosioekonomisista syistä johtuvaan väestökatoon sekä liikenne-, liikkuvuus- ja maastamuuttokysymyksiin. Kehittymätön siksi, että monissa politiikoissa, jotka voisivat osaltaan auttaa ratkaisemaan väestönkehityksen haasteita, aihetta ei käsitellä erikseen.

15. huomauttaa, että eniten väestönkehityksen haasteiden ratkaisemiseen tähtäviä aloitteita on edistetty innovaatio- ja tutkimuspolitiikan puitteissa, ja niissäkin keskitytään lähes aina ikääntymiseen. Eurooppa 2020 -strategian ja sen Innovaatiounioni-lippulaivahankkeen puitteissa on saanut alkunsa erityinen aktiivisena ja terveenä ikääntymistä koskeva eurooppalainen innovaatiokumppanuus. Horisontti 2020 -puiteohjelman kolmannessa pilarissa käsitellään väestörakenteen muutosta sosiaalisena haasteena. Muita esimerkkejä ovat yhteinen More Years Better Lives -ohjelmointialoite, aktiivisen ja terveellisen ikääntymisen osaamis- ja innovaatioyhteisö ja Ambient Assisted Living -ohjelma.

16. korostaa, että yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) maaseudun kehittämistä koskevan toisen pilarin avulla pyritään osaltaan ratkaisemaan väestörakenteen muutosten haasteita. Ohjelmakaudella 2014–2020 ponnistelut keskitetään kannustamaan sellaisten ”palvelujen ja infrastruktuurien kehittämistä, joilla edistetään sosiaalista osallisuutta ja käännetään maaseudun sosiaalisen ja taloudellisen tilanteen heikentymiseen ja väestökatoon liittyvät suuntaukset”. Väestön ikääntyminen on maaseudun suuri huolenaihe, minkä vuoksi YMP:ssä edistetään sukupolvenvaihdoksia ja naisten työllistymistä.

17. huomauttaa, että koheesiopolitiikalla olisi oltava vahvempi rooli väestörakenteen muutokseen liittyvien haasteiden ratkaisemisessa SEUT-sopimuksen 174 artiklassa sille selvästi annetun tehtävän mukaisesti. Artiklassa määrätään, että ”[a]sianomaisista alueista kiinnitetään erityistä huomiota maaseutuun, teollisuuden muutosprosessissa oleviin alueisiin sekä vakavista ja pysyvistä luontoon tai väestöön liittyvistä haitoista kärsiviin alueisiin, kuten pohjoisimpiin alueisiin, joiden väestöntiheys on erittäin alhainen, ja saaristo-, rajaseutu- ja vuoristoalueisiin”. Lisäksi SEUT-sopimuksen 175 artiklassa vahvistetaan, että unionin politiikan ja toiminnan suunnittelussa ja täytäntöönpanossa on otettava huomioon 174 artiklassa tarkoitettut tavoitteet ja että niiden toteuttamista tulee tukea rakennerahastojen, Euroopan investointipankin ja muiden rahoitusvälineiden kautta; ja että tämän ohella saatetaan tarvita muita erityistoimia. Näitä määräyksiä ei ole kuitenkaan pantu tähän mennessä riittävällä tavalla täytäntöön, sillä olemassa olevien väestöön liittyvien haittojen mukaisia positiivisia toimia ei ole toteutettu.

18. pitää valitettavana, että monet EU:n politiikat, joilla voitaisiin ratkaista väestönkehitykseen liittyviä haasteita, eivät sisällä erityistoimenpiteitä näistä haasteista kärsivien alueiden hyväksi. Tämä koskee esimerkiksi liikenne-, tietoyhteiskunta-, työllisyys-, sosiaali-, ympäristö-, ilmasto- ja yrityspolitiikkaa.

19. katsoo, että väestönkehitykseen liittyviin ongelmiin olisi kiinnitettävä enemmän huomiota eurooppalaisessa ohjausjaksossa, jossa on tähän mennessä otettu huomioon ainoastaan ikääntymisen seuraukset jäsenvaltioiden julkistalouden kestävyys ajatellen. Komitea pyytää erityisesti ottamaan paremmin huomioon paikallisen ja alueellisen tilanteen sekä arvioinneissa että jäsenvaltioille annettavien suositusten laadinnassa.

Toivottava EU:n vastaus väestönkehityksen haasteisiin

20. katsoo, että EU:n vastaus väestörakenteen muutoksiin edellyttää laajaa, koordinoitua ja kattavaa näkemystä, sillä kysymys on monialainen. Tarvitaan väestönkehityksen haasteita koskevaa eurooppalaista strategiaa, jonka avulla tämä aihe voidaan ottaa paremmin huomioon kaikissa politiikoissa, kuten koheesio-, innovaatio-, liikenne-, terveys-, sosiaali- ja työllisyyspolitiikassa, tieto- ja viestintätekniikoita sekä maaseudun kehittämistä ja maastamuuttoa koskevissa politiikoissa jne. Strategian tulisi pohjautua vankasti EU:n yhteisiin arvoihin, yhdenvertaiseen kohteluun ja ihmisoikeuksiin. Lisäksi strategiseen lähestymistapaan tulisi kuulua kustannusanalyysi sekä jäsenvaltio-, alue- ja paikallistason ennusteita.

21. muistuttaa, että 9. syyskuuta 2015 annetussa Euroopan parlamentin päätöslauselmassa, joka koskee kertomusta aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaisen teemavuoden 2012 toteutuksesta, tuloksista ja yleisestä arvioinnista ⁽¹⁾, komissiota kehoitetaan "hyväksymään väestörakenteen muutosta koskeva EU:n strategia EU:n toimien koordinoimiseksi eri aloilla, jotta varmistetaan synergiat ja maksimoidaan niiden myönteiset vaikutukset Euroopan kansalaisiin, talouteen ja uusien työpaikkojen luomiseen sekä suojellaan ikääntyneiden ihmisoikeuksia kaikissa EU:n toimintapolitiikoissa".

22. katsoo, että kyseisessä strategiassa olisi asetettava etusijalle sellaisten elinmahdollisuuksien vaaliminen ja luominen, joilla osaltaan houkutellaan nuorta väestöä koko alueelle ja saadaan heidät pysymään siellä sekä edistetään tiheään asuttujen ja väestökadosta kärsivien alueiden sekä alueiden, joiden väestö asuu hyvin hajallaan, välistä tasapainoista kasvua parantamalla laadukkaiden julkisten palvelujen tarjoamista kaikille kansalaisille. Strategiassa olisi myös edistettävä perheystävällisiä toimintalinjoja erityisesti toimenpitein, joilla poistetaan perheen perustamisen esteitä ja osaltaan nostetaan syntyvyyttä, otettava huomioon sukupuolinäkökulma, kannustettava ikääntyneitä elämään itsenäistä elämää, lisättävä terveen elinajan odotetta, pienennettävä huoltosuhdetta ja torjuttava sosiaalista syrjäytymistä, joka koskee osaa väestöstä. Lisäksi on edistettävä uusia ponnistuksia palkattoman kotityön tunnustamiseksi sekä perhe- ja työelämän yhteensovittamista koskevien politiikkojen täytäntöönpanon tukemiseksi.

23. katsoo, että EU:n tulevassa strategiassa olisi otettava mukaan ja osallistettava koko yhteiskunta ja kiinnitettävä asianmukaista huomiota paikallis- ja alueviranomaisten rooliin väestörakenteen muutoksen torjunnassa, tuettava parhaiden käytänteiden vaihtoa paikallis- ja alueviranomaisten välillä ja edistettävä lähestymistapoja, joissa keskitytään ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen puuttumiseen.

24. sitoutuu korostamaan sen merkitystä, että väestönkehityksen haasteisiin vastataan EU:n tasolla hyödyntämällä EU:n strategian ja politiikan analysointijärjestelmää (ESPAS), joka on yhteisön toimielinten ja elinten välinen politiikan suuntausten arviointialusta. Järjestelmässä voitaisiin hyödyntää monien terveenä ikääntymistä koskevia kysymyksiä käsittelevien EU:n tason verkostojen, kuten terveenä ikääntymistä käsittelevän WHO:n työryhmän, Age-Friendly Cities -verkoston, eurooppalaisen Covenant for Demographic Change -aloitteen, AFE-Innovnet-verkoston sekä AGE Platform Europe -verkoston kokemuksia.

25. painottaa, että kaikissa EU:n politiikoissa ja toiminnoissa on otettava huomioon väestönkehityksen haasteet ja kehitettävä mekanismeja niiden ratkaisemiseksi. EU:n olisi pyrittävä huomioimaan demografiset näkökohdat kaikilla politiikan aloilla. Lisäksi EU:n on otettava edellä mainitut asiat huomioon tulevien monivuotisten rahoituskehysten laadinnan yhteydessä ja sisällytettävä talousarvioonsa budjettikohtia, joiden tarkoituksena on mahdollistaa tällaisten politiikkojen ja toimien kehittäminen, sekä luotava prioriteettimekanismeja sellaisia alueita varten, joissa väestörakenteen muutoksilla on erityisen merkittäviä seurauksia. Tässä yhteydessä tulee käyttää NUTS 3 -alueluokitusta.

26. korostaa, että väestörakenteen muutos vaikuttaa liikkuvuuteen väestörakenteeltaan haastavilla alueilla, erityisesti maaseutualueilla sellaisten suurten kaupunkitaajamien lähellä, jotka vetävät väestöä puoleensa, ja toistaa kehotuksensa laatia asiasta vihreä kirja ⁽²⁾.

27. katsoo, että EU:n on tuettava jäsenvaltioissa työskentelyyn perustuvia maahanmuuttopolitiikkoja, joilla voidaan lieventää edellä mainittuja kielteisiä väestönkehityksen suuntauksia, ja pitää tarpeellisena pitkän aikavälin visiota maahanmuuttajien kotouttamisesta, mikä auttaisi osaltaan monikulttuurisen, eurooppalaisia perusarvoja kunnioittavan yhteiskunnan kehittämisessä. Onkin tarpeen korostaa paikallis- ja alueviranomaisten tärkeää roolia, ja näille on annettava täydet mahdollisuudet panna kotouttamispolitiikat menestyksekkäästi täytäntöön alueillaan. Tämä koskee myös maaseutualueiden pieniä kuntia.

⁽¹⁾ 2014/2255(INI), kohta 41.

⁽²⁾ CDR 1691/2014 "Liikkuvuus maantieteellisesti ja väestörakenteeltaan haastavilla alueilla".

28. toteaa väestön ikääntymisen ja siihen liittyvän julkiseen rahoitukseen kohdistuvan paineen tarkoittavan sitä, että paikallisyhteisöjen on valmistauduttava työvoiman ikääntymiseen, varauduttava eläkkeelle lähtijöiden suureen määrään lähivuosina ja huolehdittava siitä, että ne pystyvät houkuttelemaan riittävästi nuorta ja osaavaa ammattityövoimaa. Nuorempien ja iäkkäämpien työntekijöiden sekä paluumuuttajien työhönottoon ja työelämässä pysymiseen on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota kaikilla hallintotasolla.

29. katsoo, että koheesiopolitiikassa on keskityttävä päättäväisesti väestönkehityksen haasteeseen vastaamiseen. Tätä on korostettava keskusteluissa, joita käydään vuoden 2020 jälkeisestä koheesiopolitiikasta. Sen on oltava osa politiikan ulottuvuutta ja lähestymistapaa sekä tulevia täytäntöpanomekanismeja, jotta voidaan hyödyntää kunkin alueen vahvoja puolia ja poistaa niiden tasapainoista kehitystä haittaavat väestönkehitykseen liittyvät ja muut esteet. On valitettavaa, että tätä seikkaa ei ole otettu tähän mennessä riittävällä tavalla huomioon, vaikka alueellinen ulottuvuus sisällytettiin koheesiopolitiikkaan Lissabonin sopimuksessa.

30. katsoo, että paikallis- ja alueviranomaisten tarjoamissa asumis- ja suunnittelupalveluissa on myös otettava huomioon ikääntyneiden asumistarpeet ja kunnioitettava mahdollisuuksien mukaan heidän haluaan pysyä lähiympäristössään. Lisäksi on osallistuttava nykyisten asuntojen muuttamiseen ja mukauttamiseen, edistettävä osallistavaa suunnittelua rakentamisessa tai toteutettava myös sosiaalisen asuntotuotannon hankkeita silloin, kun se mahdollista käytettävissä olevien varojen puitteissa.

31. pyytää unionin toimielimiä määrittelemään tarkasti SEUT-sopimuksen 174 artiklan sisältämän käsitteen ”vakava ja pysyvä väestöön liittyvä haitta”. EU:lla on myös oltava käytettävissään asianmukaisen tason tilastolliset indikaattorit määritelmän tueksi.

32. muistuttaa, että AK:n lausunnossa aiheesta ”Aluekehityksen indikaattorit – BKT ja muut tunnusluvut”⁽³⁾ todetaan, että BKT ei kerro tarkasti yhteiskunnan kyvystä ratkaista sitä koskevia kysymyksiä, joita ovat esimerkiksi väestörakenteen muutokset. Komitea myös pyytää laatimaan kansainvälisen, kansallisen, paikallisen ja alueellisen tason indeksit, jotka mahdollistavat edistymisen mittaamisen BKT:tä kattavammin. Jos BKT:tä täydentäviä indikaattoreita päätetään harkita, edellä todetun perusteella pitäisi tutkia myös sellaisten indikaattoreiden käyttöönottoa, joiden avulla voidaan arvioida tietyn maan, alueen tai seudun väestötilannetta.

33. pyytää myös, että koheesiopolitiikassa laadittaisiin väestörakenteen muutoksesta eniten kärsiviä alueita varten erityisiä välineitä, jotka liittyvät esimerkiksi väestörakennetta koskevien kriteerien aiempaa suurempaan painoarvoon varojen osoittamiseen käytettävissä menetelmässä tai joustavuuden lisäämiseen aihekohtaisten tavoitteiden valinnassa tai yhteisrahoitustasossa. Komitea toistaa tässä yhteydessä Euroopan väestönkehityksestä antamassaan lausunnossa esittämänsä näkemyksen, jonka mukaan suurimmissa vaikeuksissa olevien alueiden tukeminen tarjoaa mahdollisuuden ”kehittää asianmukaisia välineitä väestönkehityksen haasteisiin vastaamiseksi koko Euroopassa”⁽⁴⁾.

34. korostaa, että Euroopan aluekehitysrahasto voi muiden tavoitteiden lisäksi osaltaan auttaa väestön ikääntymisestä, maaseutumaisuudesta ja väestökadosta erityisesti kärsiviä alueita parantamaan liikenne-, tietoliikenne- ja matkailuinfrastruktuurejaan, kuromaalla umpeen digitaalista kuilua, tarjoamaan parempia julkisia palveluja ja panostamaan asuntojen ja asuntoloiden mukauttamiseen.

35. katsoo, että Euroopan sosiaalirahaston avulla voidaan edistää erittäin merkittävällä tavalla nuorten koulutusta, jarruttaa heidän maaltamuuttoaan ja edistää heidän palaamistaan kotiseuduilleen. Sen lisäksi rahaston avulla voidaan parantaa naisten työllistettävyyttä, edistää työ- ja perhe-elämän parempaa tasapainoa ja torjua ikääntyneiden sosiaalista syrjäytymistä.

36. pitää tarpeellisena syventää alueellisten ja paikallisten toimijoiden välistä yhteistyötä väestörakenteen muutoksiin liittyvissä kysymyksissä. Komitea kehottaa siksi sisällyttämään eurooppalaiseen alueellisen yhteistyön ohjelmaan mahdollisuuden muodostaa rajatylittäviä ja valtioiden ja alueiden välisiä yhteenliittymiä, joiden avulla voidaan tehdä yhteistyötä väestönkehityksen haasteiden ratkaisemiseksi.

37. korostaa liikennepolitiikan osalta sen merkitystä, ettei väestönkehityksen kannalta vähemmän aktiivisia alueita eikä vakavista väestöön ja luontoon liittyvistä haitoista kärsiviä alueita jätetä eristyksiin, jotta voidaan välttää niiden vakavampi syrjäytyminen. Juuri samat alueet lukeutuvat usein myös maaseutu-, syrjäseutu-, vuoristo- ja ulkoalueisiin.

⁽³⁾ CDR-2015-04287.

⁽⁴⁾ CDR 341/2006 fin, kohta 26.

38. muistuttaa, että AK:n lausunnossa ”Liikkuvuus maantieteellisesti ja väestörakenteeltaan haastavilla alueilla”⁽⁵⁾ todetaan, että haastavilla alueilla on olennaisen tärkeitä tehtäviä EU:n tasapainoisen kehityksen kannalta erityisesti, kun ajatellaan raaka-aineiden saatavuutta, maa- ja kalataloutta, ympäristön suojelua, matkailua, rajatylittäviä yhteyksiä ja vapaa-ajan mahdollisuuksia. Liikenneyhteyksien parantaminen näiden alueiden sisällä ja näiltä alueilta muualle EU:hun on siksi sekä EU:n koheesio politiikan että EU:n liikkuvuuspolitiikan olennainen osatekijä ei ainoastaan henkilöiden vaan myös tavaroiden liikkuvuutta ajatellen. Tukemalla nykyistä voimakkaampaa talouskasvua haastavilla alueilla edistettäisiin osaltaan sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa sekä koko unionin alueellista yhteenkuuluvuutta.
39. korostaa, että tieto- ja viestintätekniikalla ja älykkäällä ympäristöillä voi olla merkittävä rooli elinolosuhteiden parantamisessa alueilla, joihin väestörakenteen muutokset vaikuttavat eniten. Komitea pyytää siksi EU:ta ottamaan huomioon digitaalisen kuilun, josta monet näistä alueista kärsivät.
40. vaatii unionin toimielimiä tunnustamaan ympäristöpolitiikan ja ilmastonmuutoksen torjuntaa koskevien politiikkojen yhteydessä monien maaseutualueiden ja harvaan asuttujen alueiden sekä alueiden, joiden väestö asuu hyvin hajallaan, tärkeän roolin maaseutu ympäristön, luonnon monimuotoisuuden ja maisemien säilyttämisessä.
41. kannustaa sisällyttämään jatkossakin yhteiseen maatalouspolitiikkaan toimenpiteitä, joilla helpotetaan maaseudun sukupolvenvaihdoksia ja edistetään naisten työllistymistä sekä taloudellista monimuotoisuutta. Komitea painottaa, että Leader-ohjelman menettelyjä on parannettava, jotta maaseudun toimijat voivat osallistua siihen paremmin ja jotta voidaan laatia ja toteuttaa yhdenmukaisia kehitysstrategioita.
42. pyytää, että sääntelyn parantamista koskevan aloitteen yhteydessä kaikkien EU:n lainsäädäntöaloitteiden mahdollisista väestönkehitykseen liittyvistä vaikutuksista laadittaisiin ennakkoon vaikutustenarviointi.
43. katsoo, että Euroopan strategisten investointien rahasto (ESIR) voi olla tärkeä työkalu investointien lisäämiseksi sellaisilla EU:n kannalta tärkeillä aloilla kuin energia, liikenne, intermodaalilogistiikka, matkailu, kulttuuri, tieto- ja viestintätekniikka, tutkimus ja innovointi, pk-yritykset, koulutus, terveydenhuolto, ympäristötehokkuus ja sosiaaliset infrastruktuurit sekä yhteisö talous ja solidaarinen talous, kuten ESIR-asetuksen⁽⁶⁾ 9 artiklassa mainitaan. On toivottavaa, että rahaston eduista voivat hyötyä myös väestörakenteensa puolesta vähemmän dynaamiset alueet, jotta voidaan välttyä alueelliselta jakautumiselta.
44. suosittelee, että Eurooppa 2020 -strategiassa otettaisiin paremmin huomioon alue- ja paikallistason väestönkehitykseen liittyvät haasteet ja että strategiassa tarkasteltaisiin väestönkehitykseen liittyvän lippulaivahankkeen perustamista. Komitea sitoutuu lisäämään kyseisen strategian seurantafoorumien asialistalle erityismaininnan väestönkehitykseen liittyvien kysymysten käsittelemisestä.
45. painottaa, että väestörakenteen muutoksen ja eurooppalaisen ohjausjakson välillä on oltava yhteys ja että ohjausjaksoon tulee sisältyä alueellinen ulottuvuus. Alue- ja paikallisviranomaisilla on oltava merkittävä rooli eurooppalaisen ohjausjakson puitteissa hyväksytyissä toimenpiteissä väestönkehitykseen liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi, ja ne on otettava huomioon suosituksissa, jotka jäsenvaltioille annetaan näiden haasteiden ratkaisemiseksi.
46. katsoo, että väestön ikääntyminen on epäilemättä haaste mutta myös saavutus, sillä kaikenlaiset eurooppalaisessa yhteiskunnassa aikaansaadut edistysaskeleet mahdollistavat yhteenkuuluvuuden, työpaikkojen luomisen ja edistymisen.
47. toteaa lisäksi, että samalla kun EU:ssa pyritään edellä kuvattuun kehitykseen on jatkettava kaikkien toimijoiden valistamista väestönkehitykseen liittyvien haasteiden merkityksestä ja edettävä oikeaan suuntaan olemassa olevien työvälineiden avulla.

Bryssel 16. kesäkuuta 2016.

*Euroopan alueiden komitean
puheenjohtaja*

Markku MARKKULA

⁽⁵⁾ Ks. alaviite 2.

⁽⁶⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2015/1017, annettu 25 päivänä kesäkuuta 2015, Euroopan strategisten investointien rahastosta, Euroopan investointineuvontakeskuksesta ja Euroopan investointihankeportaalista sekä asetusten (EU) N:o 1291/2013 ja (EU) N:o 1316/2013 muuttamisesta – Euroopan strategisten investointien rahasto (EUVL L 169, 1.7.2015, s. 1).